

PEDAGOGY AND EDUCATION

Практичні аспекти проблеми підготовки майбутніх учителів початкових класів до громадянського виховання молодших школярів

Канішевська Любов Вікторівна¹, Лесик Анжеліка Сергіївна²

¹ заступник директора з науково-експериментальної роботи,
доктор педагогічних наук, професор;
Інститут проблем виховання НАПН України; Україна

² заступник декана із соціально-виховної роботи
факультету психолого-педагогічної освіти та мистецтв,
кандидат педагогічних наук, доцент
Бердянський державний педагогічний університет; Україна

Анотація. У статті визначено шляхи підготовки майбутніх учителів початкових класів до громадянського виховання молодших школярів у позаурочній діяльності.

Ключові слова: громадянське виховання, підготовка майбутнього вчителя, учителі початкових класів, молодші школярі.

Проблема підготовки майбутніх учителів початкових класів до громадянського виховання молодших школярів набуває особливої актуальності, оскільки саме з випускниками педагогічних закладів вищої освіти, майбутніми педагогами-професіоналами, пов'язані сподівання нашого суспільства на духовне відродження України.

Нормативним підґрунтям для розв'язання зазначеної проблеми є: Закони України «Про освіту» (2017), «Про вищу освіту» (2014), «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української та національної ідентичності» (2022), Концепція громадянського виховання особистості в умовах розвитку української державності (2000), Концепція Нової української школи (2016).

Проблема громадянського виховання сучасної молоді знайшла відображення в наукових розвідках сучасних вчених-педагогів (І. Бех [1], П. Вербицька [2], П. Кендзьор [3], Л. Канішевська [5;6;7;8], А. Лесик [9], О. Попова [9], Л. Рехтета [10], О. Роговець [11] та ін.).

PEDAGOGY AND EDUCATION

Громадянське виховання – процес, спрямований на формування і розвиток особистості через поєднання трьох взаємопов'язаних сфер: ставлення і вияв активності до самої себе як громадянина, ставлення і вияв особистісної активності до суспільства, ставлення і виявлення особистісної активності до держави [11, с. 7].

Підготовку майбутніх учителів початкових класів до громадянського виховання молодших школярів розглядаємо в єдності чотирьох взаємопов'язаних компонентів: *когнітивного* (знання про сутність громадянського виховання; усвідомлення необхідності громадянського виховання молодших школярів); *ціннісно-мотиваційного* (стійка спрямованість щодо організації процесу громадянського виховання молодших школярів як актуального аспекту професійної діяльності) [4, с. 137]; *операційного* (володіння формами і методами громадянського виховання учнів молодшого шкільного віку); *рефлексивного* (аналіз здійснення процесу громадянського виховання молодших школярів; ставлення до цієї сфери професійної діяльності).

Шляхами підготовки майбутніх учителів початкових класів до громадянського виховання молодших школярів є:

1. Запровадження спецсемінару для майбутніх учителів початкових класів «Виховуємо громадянина», основними завданнями якого є: сприяти поглибленню знань майбутніх учителів початкових класів з громадянського виховання молодших школярів; схарактеризувати ключові компетентності для Нової української школи; сутність педагогіки партнерства; розкрити особливості громадянського виховання молодших школярів у позаурочній діяльності; поглибити знання майбутніх учителів початкових класів щодо форм і методів громадянського виховання молодших школярів.

У рамках спецсемінару передбачено проведення лекцій: «Проблеми громадянського виховання в історії педагогічної думки», «Мета і головні компоненти Концепції «Нова українська школа» в контексті проблеми виховання громадянина»; творчий проект «Громадянськість як психологічне утворення», круглий стіл «Особливості громадянського виховання молодших школярів у позаурочній діяльності», заняття-практикум «Форми і методи громадянського виховання молодших школярів».

2. Оволодіння майбутніми вчителями методикою діагностики рівнів громадянської вихованості молодших школярів.

У ході заняття доцільно розкрити критерії і показники громадянської вихованості молодших школярів: *когнітивний* (знання про самого себе як представника певної спільноти (сім'ї, класу, країни), про Україну, її символіку,

PEDAGOGY AND EDUCATION

громадянські права і обов'язки; розуміння громадянських цінностей); *емоційно-ціннісний* (усвідомлення себе представником певної статі (сім'ї, класу, країни), інтерес до історії України; позитивне ставлення до громадянських прав і обов'язків; орієнтація на дотримання громадянських цінностей); *поведінково-діяльнісний* (прояв активності на користь сім'ї, класу, країни; вміння здійснювати міжособистісну взаємодію з іншими людьми на засадах визнання їхніх прав та обов'язків; орієнтація на дотримання громадянських цінностей) [11, с. 9].

З метою вивчення рівнів громадянської вихованості молодших школярів було запропоновано діагностичний інструментарій: опитування усне (письмове), бесіда, методика «Незакінчене речення», анкетування «Діагностика спрямованості особистості» (Б. Баса), розв'язання проблемних ситуацій, педагогічні спостереження.

3. Ознайомлення майбутніх учителів початкових класів з технологією оптимізації взаємодії сім'ї і школи щодо громадянського виховання молодших школярів, яка охоплює наступні складові: *діагностичну* (педагогічна діагностика виховного потенціалу сім'ї щодо громадянського виховання дитини); *проектно-цільову* (визначення мети і завдань співробітництва з батьками); *організаційну* (мотивація батьків на взаємодію з вчителем початкових класів); *виконавсько-коригуючу* (педагогічна просвіта батьків, індивідуальна робота з батьками щодо громадянського виховання дитини); *рефлексивну* (усвідомлення батьками знань, умінь, якими вони оволоділи) [11, с. 11–12].

Подальші наукові розвідки будуть спрямовані на розроблення сучасних інтерактивних форм і методів громадянського виховання у майбутніх учителів початкових класів.

References:

- [1] Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: науково-методичний посібник. Київ: ІЗМН, 1998. 204 с.
- [2] Вербицька П. В. Громадянське виховання учнівської молоді: сучасні аспекти розвитку: Монографія. Київ : Генеза, 2009. 384 с.
- [3] Кендзьор П. Метод проектів як важливий засіб громадянського виховання учнівської молоді. *Педагогіка і психологія проф. освіти*. 2003. № 1. С 203–210.
- [4] Канішевська Л. В. Виховуємо соціально зрілу особистість: [наук.-метод. посібник для педагогів інтернатних закладів] К.: Ін-т проблем виховання АПН України, 2009. 158 с.
- [5] Канішевська Л. В. Змістова структура соціальної зрілості старшокласників шкіл-інтернатів. *Теоретичні питання культури, освіти*

PEDAGOGY AND EDUCATION

- та виховання. 2011. Вип. 43. С. 187–192.
- [6] Канішевська Л. В. Виховання соціальної зрілості старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів у позаурочній діяльності : монографія К. : ХМЦНЦ, 2011. 368 с.
- [7] Канішевська Л. В. Концептуалізація проблеми підготовки старшокласників загальноосвітніх шкіл-інтернатів до самостійного життя. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. Серія: Педагогіка, психологія, філософія*, 2015. Вип. 220. С. 47–55.
- [8] Канішевська Л. В. Підготовка старшокласників шкіл-інтернатів до самостійної життєдіяльності: зміст та методика опанування соціальної ролі «громадянин». *Зб. наук. праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2012. Вип. 42. Ч. 1. С. 182–188.
- [9] Попова О. І., Лесик А. С. Теоретичні засади формування громадянської компетентності молодших школярів на уроках літературного читання. *Дніпро*, 2021.
- [10] Рехтета Л. О. Громадянське виховання учнів основної школи в позаурочній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2003. 20 с.
- [11] Роговець. О. В. Громадянське виховання молодших школярів у взаємодії сім'ї і школи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Умань, 2013. 22 с.